

Försvarshögskolan

Svenskar under Dannebrogen: Skandinavism, äventyrslystnad och ambition

En studie angående svenska läkares och officerares angivna motiv för frivilligt
deltagande i 1864 års dansk-tyska krig

William Höckert

C-uppsats Militärhistoria HT 2024

Handledare: Peter Ericsson

Abstract

This study explores the motivations behind Swedish volunteers' participation in the 1864 Danish-German War, focusing on memoirs written by Swedish officers and medics. The research problem addresses the factors that led individuals to fight in a conflict rather unrelated to Sweden, aiming to understand the values, ideals, and political contexts influencing their decisions. The purpose of this study is to analyze and compare the motivations expressed in the memoirs of a selected group of officers and medics in order to explore the factors that influenced their justifications for participating in the war. The theoretical framework guiding this analysis is Nir Arielli's model, which categorizes motivations into three key categories: "Agency," "Push and Pull Factors," and "The Common Denominator." These categories help explain the ideological, personal, and existential factors that led individuals to volunteer.

In order to reveal the motivations, a qualitative text analysis was employed, using an author-oriented interpretive strategy, to address the research questions. The analysis focused on identifying text segments in which volunteers explicitly stated their reasons for participating in the war. These segments were then categorized based on Arielli's framework, enabling a systematic comparison between officers and medics. The results show that both officers and medics were motivated by a combination of ideological and personal factors. Officers were mainly driven by career advancement, honor, and Scandinavian ideals, while medics emphasized humanitarian values and practical medical experience. Both groups shared a common existential desire for meaning and purpose, as highlighted by the "Common Denominator" category, which provided insights into deeper motivations. In conclusion, the study contributes to a broader understanding of Swedish voluntary participation in foreign conflicts by highlighting the diverse motivations of the volunteers who participated in the 1864 war. It also provides a foundation for future research on voluntary military participation in both historical and contemporary conflicts.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	4
1.1 Syfte & frågeställningar.....	5
2. Historisk bakgrund	5
2.1 Skandinavismens födelse och det första dansk-tyska kriget.....	5
2.2 Den politiska skandinavismens undergång och det andra dansk-tyska kriget.....	7
3. Forskningsläge	8
3.1 Problemformulering.....	12
4. Källmaterial & avgränsningar	13
4.1 Källvärdering.....	14
5. Teoretiskt ramverk	14
5.1 Problematisering av det teoretiska ramverket.....	17
6. Metod	18
6.1 Metodologiska utmaningar.....	19
7. Analys	20
7.1 Minnesberättelse 1: “Den Gamle Majorens minnen och intryck från Dansk-Tyska kriget år 1864.”.....	20
7.2 Minnesberättelse 2: “Minnen och anteckningar öfver kriget i Danmark 1864”.....	22
7.3 Minnesberättelse 3: “Doktor Nils Nyström, resa till olika militära skanser i Danmark.”.....	24
7.4 Minnesberättelse 4: “A. Werners rapport till Sundhetskollegium”.....	26
7.5 Minnesberättelse 5: “Under Dannebrog 1864. Skildringar och bref från en svensk frivillig.”.....	28
7.6 Minnesberättelse 6: “1859-1929: En 70 års historia: personliga minnen och iakttagelser”.....	30
7.7 Resultatsammanställning och kategorisering.....	32
8. Resultatdiskussion	33
9. Slutsats	34
10. Käll- och litteraturlista	36
10.1 Källmaterial.....	36
10.2 Elektroniska källor.....	36
10.3 Litteratur.....	37
10.4 Elektronisk litteratur.....	37

1. Inledning

Sverige låg senast i krig 1814 och har sedan dess befunnit sig i ett tillstånd av fred. Detta har dock inte inneburit att svenska medborgare har lyst med sin frånvaro från världens krigsskådeplatser de senaste 211 åren. Ett icke obetydligt antal har engagerat sig som frivilliga i olika konflikter. Svenskar har deltagit i bland annat det dansk-tyska kriget, amerikanska inbördeskriget, boerkriget, ryska inbördeskriget, på olika sidor i både första- och andra världskriget, och i olika FN-insatser.¹ I skrivande stund har över 600 svenskar dessutom engagerat sig som frivilliga på Ukrainas sida i nationens försvarskrig mot Ryssland.² Således är detta mönster, av frivilligt krigsdeltagande, pågående och ur ett militärhistoriskt perspektiv är det intressant att överväga vilka faktorer det är som drivit och fortfarande driver svenskar till att aktivt söka sig till krig för att utkämpa konflikter som inte direkt berör Sverige. Med andra ord är det fascinerande att svenskar, har varit, och fortfarande är beredda att riskera sina liv genom att delta i det som kan tyckas vara "någon annans krig."

Ett tydligt exempel på en konflikt där ett stort antal svenskar engagerade sig är 1864 års dansk-tyska krig. Över 400 individer med både civil och militär bakgrund valde att frivilligt stötta det underlägsna Danmark och ur ett svenskt perspektiv har insatsen beskrivits som den mest omfattande och betydelsefulla frivilliginsatsen utomlands under 1800-talet.³ Det finns flera olika faktorer som kan förklara varför så många var villiga att utsätta sig för krigets fasor och dess inneboende dödsrisk. Drivkrafterna kunde vara både likartade och olikartade men de faktiska anledningarna till krigsinsatsen skiljde sig givetvis från frivillig till frivillig. Varje individs motiv präglades av individuella faktorer, såsom personlig bakgrund, politiska åsikter och tidigare erfarenheter. Detta innebär att det är komplext att studera drivkrafterna och det är obetänksamt att försöka fastställa vilka motiv som de facto låg bakom en enskild individs engagemang. Detta eftersom det är omöjligt att sätta sig in i huvudet på en frivillig för att förstå dennes motiveringar. Det som däremot är möjligt att undersöka är hur de frivilliga själva valde att motivera sin inblandning i kriget, vilket är vad denna uppsats ämnar att göra. Genom att analysera hur ett urval av frivilliga beskrev sitt krigsdeltagande i olika minnesberättelser, såsom böcker, brevsamlingar och rapporter, är det möjligt att få en uppfattning om vilka omständigheter och skäl de själva angav som avgörande för krigsengagemanget. Förhoppningsvis kan då en antydning till ett mönster urskiljas som belyser de ideal, värderingar och ambitioner som vägledde krigsengagemanget. Detta kan i sin tur

¹ Lars Ericson, *Svenska frivilliga*, (Lund: Historisk Media, 1996), s.7-8.

² Jan Samuelsson, "Rysslands invasion av Ukraina, 678 frivilliga svenskar strider i Ukraina", *Svenska Dagbladet*. 2022-03-25. <https://www.svd.se/a/y4M04E/678-frivilliga-svenskar-strider-i-ukraina> (Hämtad 2025-11-14).

³ Ericson, *Svenska frivilliga*, s.40, 43.

bidra till en förståelse av hur de frivilliga uppfattade och förhöll sig till dåtidens politiska och ideologiska normer och värderingar. För att förstå hur dessa värderingar och ideal kan ha påverkat de frivilliga är det därför viktigt att först redogöra för krigets samtid och den rådande politiska och ideologiska kontexten, en sådan redogörelse presenteras i bakgrundsavsnittet.

1.1 Syfte & frågeställningar

Studiens primära syfte är att jämföra och analysera minnesberättelser skrivna av frivilliga svenska officerare och läkare i 1864 års dansk-tyska krig, med målet att få en tydligare bild av hur de motiverade sitt krigsdeltagande. Förhoppningen är att detta ska kunna tydliggöra värderingar och ideal som präglade de frivilliga, och den kontext som konflikten utspelade sig i. Det ska dock betonas att de sex minnesberättelser som analyseras i denna studie inte är representativa för de över 400 svenskar som frivilligt deltog i konflikten. Istället har de valts ut som kvalitativa exempel på hur frivilliga ur yrkesgrupperna officerare och läkare kunde välja att motivera och framställa sitt krigsdeltagande i skrift. I strävan att uppnå syftet är avsikten att försöka besvara följande tre operationaliserade frågeställningar.

- * Vilka bevekelsegrunder för krigsdeltagandet anger de frivilliga i sina minnesberättelser? Frågan syftar till att identifiera och analysera hur de frivilliga beskriver sina motiv till krigsdeltagandet.
- * På vilket sätt skiljer sig de angivna motiven mellan de officerare och läkare som ingår i studiens urval? Syftet är att studera huruvida det finns tydliga skillnader och likheter angående de motiv som läkare respektive officerare framställer som centrala för beslutet att frivilligt delta i konflikten.
- * Hur kan de frivilligas skriftliga motiveringar till krigsdeltagandet tolkas och kategoriseras utifrån Ariellis teoretiska ramverk? Frågan syftar till att koppla resultaten till ett teoretiskt perspektiv och undersöker i vilken utsträckning de identifierade motiven kan relateras till Ariellis kategorier: "Agens," "Push- och Pull-faktorer" samt "Den gemensamma nämnaren."

2. Historisk bakgrund

2.1 Skandinavismens födelse och det första dansk-tyska kriget

De nationalistiska idéströmningarna som genomsyrade Europa vid 1800-talets mitt kom även att prägla Norden. I Skandinavien manifesterades nationalismen i stor utsträckning utöver landsgränserna, via skandinavismen. Den skandinavistiska rörelsen växte fram under 1830-talet och blev en framträdande kulturell och politisk idéströmning. Kulturellt syftade rörelsen till att stärka de politiska och kulturella banden mellan Sverige, Norge och Danmark. Detta genom att sprida idén

om en gemensam skandinavisk identitet, karakteriserad av solidaritet mellan de nordiska nationerna. Således hyllades likheterna inom språk, kultur, religion och historia. Särskilt studentrörelser influerades av skandinavismen och både i unionsstaten Sverige-Norge och Danmark anordnade studenter ett flertal skandinavistiska stormöten. Mötena, i kombination med en effektiv massmedial produktion bestående av bland annat billiga skillingtryck med skandinaviska motiv bidrog till skapandet av en effektiv propaganda vilken nådde ut till samtliga samhällsskikt.⁴ Ett betydande antal av frivilliga influerades också av skandinavistisk media och många av dem deltog även i olika stormöten.⁵

Med tiden bidrog den kulturella skandinavismen till främjandet av ett närmare politiskt samarbete. Detta samarbete kan i grunden ses som ett försök av två relativt försvagade nationer att minska sin geopolitiska sårbarhet. Sverige, trots unionen med Norge, upplevde en fortsatt geopolitisk utsatthet efter förlusten av Finland. Medan Danmarks minskade kontroll över Öresund hade försvagat landets strategiska och ekonomiska position. För att bemöta dessa utmaningar intensifierades samarbetet, vilket banade väg för en omfattande politisk samverkan. Initialt var denna samverkan mycket framgångsrik, då det ledde till att den tidigare rivaliteten mellan två historiska ärkefiender, Danmark och Sverige, ersattes av ett ömsesidigt politiskt förtroende. Med tiden kom också den politiska skandinavismen att utveckla ett tydligt mål, nämligen att förena de tre skandinaviska nationerna i en stornordisk stat under en gemensam kung.⁶

Nationalism har dock både inkluderande och exkluderande egenskaper och det fanns betydande krafter som inte ville se en stornordisk stat, särskilt i södra Danmark. Den nationalism som blev framträdande i hertigdömena Schleswig och Holstein, där en stor del av befolkningen var tysktalande, skilde sig avsevärt från skandinavismen och var mer präglad av Pangermanism. Trots att hertigdömena varit knutna till den danska kronan sedan 1400-talet hade den framväxande nationalismen förvärrat de redan existerande spänningarna mellan den danska kronan och den tysktalande befolkningen i Schleswig och Holstein. Många tysknationella grupper i hertigdömena kom därför att sträva efter självständighet från Danmark till förmån för en anslutning till det tyska statsförbundet. De nationalistiska motsättningarna kom att leda till ett tysk-nationalistiskt uppror, vilket kom att stötts av både Preussen och Österrike. I och med stödet eskalerade upproret till en fullskalig konflikt och 1848 var det första dansk-tyska kriget ett faktum. Danmark åtnjöt inte något

⁴ Magdalena Hillström & Hanne Sanders, "Inledning" "Inledning" I skandinavism: en rörelse och en idé under 1800-talet, red. Magdalena Hillström & Hanne Sanders, (Stockholm: Makadam förlag, 2014), s. 9-14.

⁵ Tomas Gustafsson, Peter M Nilsson. "De svenska och norska frivilliga läkarna i dans-tyska kriget 1864", *Svensk medicinhistorisk tidskrift*. Vol. 13, nr 1. 2009, s. 44-46, 60.

⁶ Lars Ericson Wolke, *Svenskar i krig för Danmark 1848-1864*, (Lund: Historiska Media, 2022), s. 18-21, 26-27.

officiellt krigsstöd från andra makter, men fick däremot stöd från över 250 svenska frivilliga, varav många av dem hade kopplingar till den skandinavistiska rörelsen. Trots hårda drabbningar resulterade kriget i en relativt oförändrad geopolitisk situation, mycket på grund av påtryckningar från olika europeiska stormakter, vilka helst ville undvika några större rubbningar av den rådande maktbalansen på kontinenten. Sålunda slöts en fred 1851 och efter tre års stridigheter kom den relativt oförändrade situationen att betraktas som en dansk seger. För de tysktalande grupperna i hertigdömena upplevdes dock konflikten som oförlöst, detta kom också att lägga grunden för vidare stridigheter.⁷

2.2 Den politiska skandinavismens undergång och det andra dansk-tyska kriget

Det andra dansk-tyska kriget, var en direkt följd av den första konflikten och till skillnad från det föregående kriget slutade 1864 års krig i ett omfattande nederlag för Danmark. Under perioden mellan konflikterna hade Preussen genomgått en omfattande militär modernisering. Detta samtidigt som den tyska nationalismen stärkts, mycket på grund av den nye, formidabile preussiska regeringschefen, Otto von Bismarck. Bismarck, och många med honom propagerade för ett enat Tyskland och de var beredda att nyttja militär makt för att uppnå sitt nationalistiska mål. År 1863 ockuperade därför preussiska styrkor Holstein, och i januari 1864 krävde Preussen att Danmark skulle avträda hertigdömet. I samband med att Danmark avböjde detta ultimatum kom kriget att bli ett faktum. Preussens agerande var mer beslutsamt denna gången och den moderniserade armén nyttjades med stor framgång. Kriget kom att präglas av intensivare strider och tydliga avancemang från preussisk och österrikisk sida och efter cirka åtta månader tvingades Danmark avstå både Holstein och Schleswig, vilket motsvarade två femtedelar av nationens sammanhängande territorium. Nederlaget anses vara en av Danmarks största och mest förödande militära förluster i modern tid.⁸

I efterhand kan det framstå som om danskarna drabbats av högmod då det, ur ett militärt perspektiv, var dumdrigt att avvisa ett ultimatum stipulerat av en övermäktig fiende. Det finns dock en del faktorer som bör beaktas angående det danska resonemanget. För det första gick Danmark segrande ur det första kriget, vilket troligen påverkade den danska krigsmaktens uppfattningar om dess förutsättningar inför en ny konflikt. För det andra hade europeiska stormakters politiska påtryckningar verkat för Danmarks fördel i den förra konflikten. Den tredje, och förslagsvis mest betydande faktorn utgörs av ett personligt löfte om militärt stöd från den svenske kungen. Under

⁷ Mikael Boox, "Svenska frivilliga till Danmark Krigen 1848-1850 och 1864", *Militärhistorisk tidskrift*. (2004), s. 13-15, 21-22 30-31.

⁸ Gustafsson, Nilsson, "De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864", s. 42-44.

1860-talet var den skandinavistiska rörelsen fortfarande stark och både Sveriges Kung, Karl XV, och Danmarks regent Fredrik VII var hängivna skandinavister. Sålunda utlovade Karl XV personligen, militärt stöd om en styrka på cirka 20 000 man till Fredrik VII ifall ett nytt krig mot Preussen utbröt. Den svenska regeringen delade visserligen kungens sympati för Danmark men de anammade en mer pragmatisk hållning angående de bägge nationernas militära kapacitet. Vid tiden för kriget var den svenska armén omodern, relativt liten och försvagad. Mobiliseringskapaciteten var omkring 40 000 soldater och kungens löfte om militärt stöd, motsvarande hälften av den mobiliserande styrkan var högst orealistisk. Statsminister Louis De Geer förbjöd därför, med enhälligt stöd av regeringen någon officiell svensk inblandning i konflikten. Regeringens beslut baserades i hög grad på en fruktan för ett mäktigt Preussen och en önskan om att undvika osämja med ett potentiellt, framtida enat Tyskland.⁹

Det har spekulerats att Karl XV:s löfte om militärt stöd kan ha berott på hans ambition att tillskansa sig den danska tronen. Fredrik VII var både barnlös och åldrad och Karl XV var redan regent över Sverige-Norge. Om han också hade blivit kung av Danmark, skulle det ha inneburit att den politiska skandinavismens främsta mål uppnåtts. Detta skedde dock aldrig och den politiska skandinavismens undergång blev ett faktum med Danmarks förlust 1864.¹⁰ Trots att Danmark aldrig erhöll officiellt stöd valde över 400 svenskar att frivilligt delta i kriget. Många av dem identifierade sig som skandinavister och ansåg det vara en moralisk plikt att stödja Danmark.¹¹ Ovanstående historiska genomgång syftar till att belysa konfliktens politiska kontext, vilken utgör en nödvändig grund för att förstå hur, åtminstone nationalistiska motiv kunde motivera frivilliga till att delta i kriget.

3. Forskningsläge

Det finns omfattande forskning och litteratur kring de dansk-tyska kriget likväl om frivilligt deltagande i krig och konflikter. Det har sålunda varit en utmaning att avgöra vilka verk och vilken typ av tidigare forskning som denna uppsats främst borde konsultera. Samtidigt råder det en medvetenhet om att den bedömning av forskningsläget som presenteras här kan skilja sig från hur andra skulle värdera det. Därför inleds detta stycke med en reflektion över de överväganden som gjorts angående valet av verk. Först och främst bör det nämnas att litteratur angående generella mekanismer och faktorer bakom frivilligt deltagande i krig har fått viss uppmärksamhet. Detta eftersom det har ansetts relevant att försöka identifiera motiv som förefaller vara universella hos frivilliga, så till vida att de är återkommande, oberoende av tidsepok, plats eller konflikt. Samtidigt

⁹ Gustafsson, Nilsson, *“De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864*, s. 44-46

¹⁰ Gustafsson, Nilsson, *“De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864*, s. 44-46

¹¹ Ericson Wolke, *Svenskar i krig för Danmark 1848-1864*, s. 239

har det tagits hänsyn till att varje konflikt är unik och omgärdad av en särpräglad kontext. Detta har inneburit att litteratur angående de politiska och kulturella omständigheterna, vilka kännetecknade just 1864 års dansk-tyska krig, har studerats noga. Genom att förstå de omständigheter som präglade konflikten lär det också vara lättare att förstå de omständigheter som motiverade de frivilliga. Eftersom studiens fokus kretsar kring de frivilligas minnesberättelser har forskning kring krigets faktiska skeenden och konsekvenser ansetts vara av mindre relevans. Det är dock inte oviktigt att beakta etablerade fakta kring konfliktens utspel och efterföljder. För att få en djupare förståelse för hur de frivilliga skildrade sina motiveringar är det värdefullt att ha viss kunskap om de faktiska skeendena. Faktabaserad kunskap kring konflikten underlättar även analysen av minnesberättelserna, eftersom den ger en djupare förståelse för innehållet och sammanhanget i det som skildras. Detta avslutar den övergripande reflektionen. Nedan presenteras de verk som inkluderas i studien.

Boken *From Byron to Bin Laden: A History of Foreign War Volunteers*, av historieprofessor Nir Arielli utforskar på ett noggrant sätt frivilligt deltagande i utländska krig och konflikter. Arielli utgår från 1800-talets romantiska idealister och nationalister till nutidens fundamentalistiska jihadister och han analyserar de drivkrafter som motiverat och motiverar frivilliga. Faktorer som äventyrlust, känsla av solidaritet, ideologisk och eller religiös övertygelse diskuteras som typiska drivkrafter och de sätts i relation till hur frivilligheten till krigsdeltagande också påverkas av politiska, historiska och kulturella omständigheter. Han diskuterar också hur olika faktorer på både samhälls- och individnivå kan påverka frivilligas beslutsprocess. Genom exempel från diverse krig, såsom grekernas frihetskrig, spanska inbördeskriget och jihadistiska uppror ger boken en värdefull översikt över ett universellt och återkommande fenomen i militärhistorien, nämligen frivilligt krigsengagemang.¹² Verket anses vara relevant för studien eftersom det erbjuder en bred historisk och tematisk överblick över fenomenet frivilligt krigsdeltagande. Resonemangen och de historiska exemplen kring hur olika tidlösa drivkrafter kan få individer att engagera sig som frivilliga har varit viktiga för studien då de bidragit till en djupare förståelse av de motiveringar som framkommer i de svenska frivilligas minnesberättelser. Arielli poängterar också att det är viktigt att identifiera både universella och unika aspekter gällande drivkrafter bakom frivilligt deltagande i utländska konflikter. Boken har varit av stor betydelse för själva undersökningen, då den tillhandahåller ett teoretiskt ramverk för att förstå drivkrafter bakom frivilligt krigsdeltagande. Studiens analys bygger på den kategorisering som utgör grunden i Ariellis teoretiska ramverk, vilket beskrivs mer ingående i teoriavsnittet.

¹² Nir Arielli, *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*, (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2018), s.1-4, 66-86, 225-229.

Boken *Skandinavism: en rörelse och en idé under 1800-talet*, är en antologi bestående av texter skrivna av sammanlagt nio nordiska historiker och akademiker. Författarna diskuterar och analyserar skandinavismen utifrån olika perspektiv. Skandinavismen definieras främst som en politisk, kulturell och ideologisk rörelse. En stor del av bokens fokus kretsar kring hur framgångsrik skandinavismen var, när det kom till att stärka de politiska och kulturella banden mellan Danmark, Norge och Sverige. Det förs också resonemang kring hur romantikens och nationalismens idéströmningar manifesterades i den skandinavistiska rörelsen, samt hur det kom att prägla invånarna i de skandinaviska länderna. Det förklaras att den kulturella skandinavismen hyllade de nationella likheterna gällande bland annat kultur, språk och religion och att detta gav upphov till en viss känsla av "brödraskap" nationerna sinsemellan. Det förs också resonemang kring det som benämns som den politiska skandinavismen.¹³ Antologin har främst nyttjats för att förstå den politiska och kulturella kontext som i stor utsträckning karakteriserade Skandinavien under tiden för kriget. Som nämnts anses det vara nödvändigt att förstå konfliktens samhälleliga och politiska omständigheter för att kunna få större förståelse för hur de frivilliga valde att motivera sitt deltagande i konflikten. Verkets definition och tolkning av skandinavismen har varit central och utgör, i denna uppsats, den främsta referenspunkten för hur begreppet ska nyttjas och förstås.

I boken *Svenskar i krig för Danmark 1848-1864* redogör historikern Lars Ericson Wolke ingående för bakgrunden, händelseförloppet och konsekvenserna av de två dansk-tyska krigen. Genom att analysera dessa konflikters politiska, militära och kulturella dimensioner belyser han hur de påverkade både Danmark och dess nordiska grannar. Därutöver skriver han om de svenska frivilliga. Han skriver om vart de stationerades, vilka slag de utkämpade och om deras krigserfarenheter. Wolke diskuterar, utifrån olika arkivhandlingar såsom rapporter, dagboksanteckningar och tidningsintervjuer personöden och motiv till krigsengagemanget. Äventyrslystnad, karriärmöjligheter och skandinavism framhålls som tre huvudsakliga drivkrafter. Han redogör även för vilka de frivilliga var, vad de sysselsatte sig med innan konflikten och vilka roller de tilldelades under kriget. De svenska sjukvårdsarbetarna och deras roller ägnar han också visst fokus. På grund av läkarbrist fick svenska läkare en central roll och de arbetade mycket hårt, vilket gav dem värdefulla yrkeserfarenheter. Wolke antyder att karriärambitioner var en stark drivkraft för åtskilliga, även om många läkare själva nämner både äventyrslystnad och skandinavism som främsta skäl för krigsengagemanget.¹⁴ Boken har varit av stor vikt för studien, då den har tillhandahållit värdefulla perspektiv på de omständigheter och motiv som både läkare och

¹³ Hillström & Sanders, "Inledning" I *skandinavism: en rörelse och en idé under 1800-talet* s.9-14.

¹⁴ Ericson Wolke, *Svenskar i krig för Danmark 1848-1864*, s. 238-249.

officerare lyfte fram som avgörande för beslutet att frivilligt delta i kriget. Resonemangen kring de frivilligas bakgrunder och tidigare erfarenheter har dessutom tydliggjort vissa likheter och skillnader mellan de civila läkarnas och officerarnas minnesberättelser. Skildringen av de enskilda frivilliga har också skapat insikter kring hur individer tolkat konflikten och sin egen roll i den.

I verket *Svenska Frivilliga*, som också är författad av Lars Ericson Wolke, resoneras det bland annat om Strövkåren, vilket var namnet på det förband där omkring en tredjedel av de svenska frivilliga ingick. Mycket fokus ägnas åt kårens officerare, framförallt löjtnant Hugo Raab. Det betonas att Raabs erfarenheter från kriget blev avgörande för den svenska krigsmaktens modernisering, samt att hans krigserfarenheter var betydelsefulla för den svenska arméns modernisering under 1870-talet. Raabs arbete var även bärande för skapandet av en svensk generalstab efter preussisk modell. Raab blev senare generalstabschef och var troligen en av de främsta drivkrafterna bakom utvecklingen av den svenska värnpliktsarmén. Även i denna bok diskuterar Ericson de frivilligas bakgrunder. Det förklaras att omkring 75 officerare och lägre befäl fick tjänstledigt från armén för att delta i kriget, ett beslut som togs för att armén, på olika vis skulle kunna dra nytta av officerarnas krigserfarenheter.¹⁵ Boken har huvudsakligen fungerat som ett komplement och använts på liknande sätt som Ericsons andra bok, *Svenskar i krig för Danmark 1848-1864*. Det särskilda fokuset på Hugo Raab och hans uppenbara framgångar efter kriget är ett tydligt exempel på hur strävan efter meriterande erfarenheter kunde fungera som en tydlig drivkraft för enskilda frivilliga yrkesmilitärer.

I *Militärhistorisk tidskrift* undersöker stabsofficeren Mikael Boox de svenska frivilliga och deras insatser i både det första och andra dansk-tyska kriget. Han resonerar kring skandinavismen och dess funktion som mobiliserande ideologisk drivkraft. Boox kategoriserar de frivilliga efter militär och civil bakgrund och framhåller betydelsen av deras erfarenheter från kriget. Han skriver att 1864 års krig markerade den första gången som svenska militärer, i form av frivilliga yrkessoldater stred mot en modern, industrialiserad värnpliktsarmé och att detta senare föranledde drivkrafter till att genomföra moderniseringar inom den svenska försvarsmakten. Boox drar också paralleller mellan dåtidens och nutidens svenska frivilliga. Han menar att ideologiska och nationalistiska drivkrafter, såsom skandinavism i stor utsträckning har ersatts av andra motiv idag. I nutida sammanhang drivs frivilliga oftare av äventyrlust, men framför allt av humanitära skäl, vilket Boox kopplar till Sveriges självbild som en fredssökande och humanitär stormakt.¹⁶ Boox undersökning är relevant då den belyser ideologiska faktorer som kan ha påverkat de frivilligas motiv till krigsdeltagande.

¹⁵ Ericson. *Svenska frivilliga*, s. 41-44.

¹⁶ Mikael Boox, "Svenska frivilliga till Danmark Kriget 1848-1850 och 1864", s. 13-15, 31.

Diskussionen om de frivilliga officerarnas erfarenheter och deras betydelse för Sveriges militära utveckling ger en ökad förståelse för de bakomliggande motiven till deras beslut att delta i kriget. Det framkommer att yrkesmilitärerna inte enbart drevs av ideologiska övertygelser, utan att andra faktorer, såsom möjligheten att skaffa meriterande erfarenheter samt engagemang i nationella försvarsfrågor, också spelade en signifikant roll.

I Svensk Medicinhistorisk Tidskrift publicerades artikeln "*De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864*," författad av Läkaren Peter M. Nilson och medicinhistorikern Tomas Gustafson. Artikeln ger detaljerad information om samtliga 19 dokumenterade svenska och norska frivilliga läkare som tjänstgjorde i Danmark och är baserad på omfattande arkivmaterial, såsom läkarnas reseanteckningar och skrivna rapporter till Sundhetskollegiet. Läkarna kategoriseras i en tabell utefter deltagandet i så kallade skandinavistiska aktiviteter, detta med syftet att undersöka skandinavismens inflytande över deras krigsengagemang. Därutöver diskuteras de medicinska arbetet och de erfarenheter som läkarna erhöll under tiden som frivilliga och det framgår att många engagerade sig eftersom de sökte meriterande yrkeserfarenheter och en möjlighet att förbättra sitt utövande inom läkekonsten. Samtidigt diskuteras de specifika rollerna som läkarna fick inom den militära sjukvården och vad de innebar för dem. De framgår att det rådde läkarbrist och på grund av det var dem hårt ansträngda och arbetade frekvent, många ägnade särskilt mycket tid åt skottskador och amputationer. Det framgår också att skandinavismen var en stark drivkraft, särskilt för de nyexaminerade läkarna, där många var aktiva inom skandinavistiska studentkretsar. Således belyser artikeln även politiska och sociala faktorer till krigsengagemanget. Vidare diskuteras vad några av läkarna ägnade sig åt efter kriget, och det framhålls att deras krigsdeltagande ofta hade en positiv inverkan på deras karriärer.¹⁷ Artikeln är relevant då den lyfter fram de faktorer som motiverade läkare till att söka sig till kriget.

3.1 Problemformulering

Ovan har det redogjorts för att det existerar en betydande mängd tidigare forskningen angående 1864 års dansk-tyska krig. Konflikten har belysts ur olika perspektiv, med fokus på krigets orsaker, konsekvenser och aktörer. Det framgår också att det finns gedigen forskning om de frivilliga, deras bakgrunder, krigsdeltagande och möjliga motiveringar bakom det. Det som däremot uppfattas saknas är en mer detaljerad studie som primärt fokuserar på de frivilligas egna formulerade motiveringar till krigsdeltagandet samt hur dessa motiveringar skiljer sig åt. En sådan analys torde vara intressant eftersom det skulle kunna belysa vilka värderingar, åsikter och ideal som ett urval av frivilliga tillhörande olika yrkesgrupper- i detta fall läkare och officerare- valde att framhäva som

¹⁷ Gustafsson, Nilsson, "*De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864*", s. 55-61.

centrala drivkrafter för sitt krigsengagemang. Ur ett militärhistoriskt perspektiv är detta av intresse eftersom det kan bidra till en djupare förståelse kring vilka värderingar och ideal som ansågs legitimera ett frivilligt krigsdeltagande, under tiden för konflikten. Vidare kan detta bidra till en mer övergripande diskussion om mönster i svenskt frivilligt deltagande i utländska konflikter, och belysa samt jämföra både dåtida och samtida angivna motiv för frivilligt krigsdeltagande hos svenskar.

4. Källmaterial & avgränsningar

Efter överväganden har det beslutats om att enbart fokusera på minnesberättelser skrivna av frivilliga tillhörande två yrkesgrupper, officerare och läkare. Detta beslut baseras huvudsakligen på två skäl. Det första har att göra med tillgänglighet. Efterforskningar i arkiv, bibliotek och på internet har lett till bedömningen att majoriteten av tillgängliga minnesberättelser skapats av officerare och, i viss mån läkare. Tillgängligheten innebär att underlaget för en jämförelse mellan de två yrkesgruppernas berättelser är tillräcklig. Det finns visserligen en del skrivet av frivilliga tillhörande andra yrkesgrupper, ett tydligt exempel är A.W. Möllers verk, *“Berättelser från 1864 års danska krig.”* Möllers minnesberättelser är av intresse men avhandlar i stor utsträckning andra svenska och norska frivilligas öden, snarare än hans egna personliga motiveringar till krigsdeltagandet. Detta gör att hans verk och andra liknande blir svåra att införliva i en jämförande analys. I minnesberättelser författade av läkare och officerare omnämns ofta möten med personer tillhörande andra yrkesgrupper, särskilt hantverkare och deras bakgrunder och drivkrafter diskuteras. Eftersom dessa texter dock är skrivna om hantverkarna och inte av dem själva, bedöms även de ligga utanför studiens avgränsning. Det andra skälet beror på vad som anses vara praktiskt genomförbart. En stor del av de minnesberättelser som skrivits av individer tillhörande andra yrkesgrupper består av brevsamlingar som är spridda över olika arkiv och bibliotek runt om i landet. Att besöka dessa platser skulle kräva mer tid än vad som ansetts rimligt inom ramen för arbetet, och risken är dessutom att det samlade materialet skulle bli för omfattande för en hanterbar analys. Den tidsmässiga avgränsningen är något enklare att hantera, eftersom kriget pågick under en begränsad period under ett och samma år. Detta gör det möjligt att inkludera minnesberättelser som täcker hela krigsperioden, vilket bedömts vara en hanterbar omfattning för studien.

Totalt har sex minnesberättelser valts ut för analys, baserat på faktorer som läsbarhet, skick och tydlighet i motiveringarna till krigsdeltagandet. Urvalet exkluderar berättelser från frivilliga som i mindre grad explicit redogör för sitt engagemang och involvering i kriget. Detta eftersom dessa inte ansågs tillräckligt informativa för att besvara studiens forskningsfrågor. Exkluderingen av mindre

tydliga minnesberättelser kan innebära att viktiga perspektiv går förlorade, eftersom dessa kan innehålla nyanser som belyser bredare teman. Detta kan leda till en snedvriden bild av de frivilligas motiv, då endast tydliga motiveringar inkluderas. Trots detta motiveras exkluderingen av behovet att säkerställa att materialet är relevant och detaljerat nog för att besvara studiens forskningsfrågor. De utvalda berättelsernas tydlighet gör en djupgående analys möjlig, vilket skulle vara svårt med fragmentarisk och osäker information. Urvalet bidrar därmed till att upprätthålla studiens fokus och stringens. På grund av källkritiska aspekter har minnesberättelser där bakgrundsinformation om den frivillige i fråga varit bristfällig i förekommande fall undvikits, till förmån för berättelser där sådan information varit mer gedigen och säker.

4.1 Källvärdering

Minnesberättelserna är studiens primärkällor och utgör själva grunden för analysen och studieresultatet. Dessa källor har betraktats som berättande kvarlevor, och inte som objektiva krigsskildringar. Studiens fokus ligger inte på att undersöka minnesberättelsernas sanningshalt, utan det som är av intresse för analysen är hur författarna själva framställde sina motiv och orsaker till krigsdeltagandet. Minnesberättelserna är redogörelser för varför de frivilliga anslöt sig till konflikten. Vid källkritiskt granskande av objektiva, berättande källor används ofta källkriterier som äkthet, tendens, beroende och närhet för att bedöma tillförlitligheten. För denna studie är dock minnesberättelsernas tendens inte ett problem, utan de utgör själva underlaget för analysen. Det är just hur de frivilliga framställde sina motiv och den värdeladdade karaktären i deras redogörelser som utgör själva studiematerialet. Variationerna i källmaterialet är däremot mer problematiskt. Källorna består av olika typer av texter, inklusive böcker och artiklar som publicerades långt efter kriget samt rapporter som skrevs under själva konflikten. Språket och framställningen skiljer sig därmed åt, vilket påverkar hur de ska förstås och analyseras. Böckerna är ofta mer reflekterande och berättande, medan rapporterna har en mer formell och saklig ton. Samtliga källor har dock gemensamt att de innehåller någon form av information som belyser motiveringarna bakom krigsdeltagandet och kan därmed bidra till att besvara studiens frågeställningar.

5. Teoretiskt ramverk

I avsnittet om forskningsläget har det klargjorts att den förklaringsansats som Nir Arielli presenterar i sitt verk, *“From Byron to Bin Laden: A History of Foreign War Volunteers”*, kommer utgöra studiens förankring till ett teoretiskt ramverk. Något kortfattat kan Ariellis perspektiv betraktas som ett försök till att identifiera tidlösa och universella faktorer som påverkat och påverkar individer till att frivilligt delta i krig och konflikter. Faktorerna är universella i den bemärkelsen att de täcker upp diverse möjliga drivkrafter bakom frivilligt krigsdeltagande. Vidare delar Arielli upp dessa faktorer

i tre generaliserande kategorier och han argumenterar för att samtliga drivkrafter bakom frivilligt krigsdeltagande kan hänföras till minst en av dessa kategorier. Kategorierna är "Agency", "Push and Pull," och "The Common Denominator." Framöver kommer dessa benämnas som agens, push- och pull-faktorer och gemensamma nämnare. Kategorierna är inte ömsesidigt uteslutande, utan de bör snarare ses som kompletterande. Detta eftersom individer som frivilligt deltar i konflikter ofta gör det på grund av olika anledningar. Den kategoriska tillhörigheten baseras på de faktorer som kan bekräftas vara drivande för en enskild frivilligs beslut att delta i en konflikt. Således är det möjligt att en och samma frivillig kan placeras i flera kategorier, beroende på de olika faktorer som påverkat dennes beslut.¹⁸ Nedan presenteras kategorierna.

Med begreppet "agens" syftar Arielli till olika externa påtryckningskrafter vilka kan påverka en individs tankemönster och beteende. Detta genom att påtryckningskrafternas budskap internaliseras av individen, vilket i sin tur kan forma dennes ageranden. Exempel på sådana yttre påtryckningskrafter inkluderar exempelvis mediala kanaler, vilka ofta förmedlar vinklade budskap, resursstarka organisationer med tydliga agendor, såsom religiösa samfund eller politiska organisationer. Andra påtryckningskrafter kan vara karismatiska ledare eller andra inflytelserika aktörer, exempelvis familjemedlemmar. Dessa påtryckningskrafter har ofta som mål att influera individer till att skapa en vinklad och inte sällan förenklad bild av en konflikt, vilket skapar ett tydligt narrativ. De krafter som fungerar som påtryckningsaktörer genererar ofta ett inflytelserikt grupptryck, vilket kan påverka en potentiell frivilligs beslutsfattning. Det gemensamma för samtliga påtryckningskrafter är deras påverkan på individens uppfattning om sin egen agens, det vill säga dennes självständiga handlingsförmåga. De bidrar till att forma idéer om vad som uppfattas som moraliskt rätt och fel och därmed vilken typ av agerande som är lämpligt i en given situation. Arielli menar att effektiva påtryckningskrafter kan betraktas som intellektuella "rekryterare", eftersom de kan påverka och forma personers tankar och uppfattningar om en viss konflikt. Han understryker dock att sådana intellektuella rekryterare enbart delvis kan förklara hur det kan komma sig att en individ väljer att engagera sig som frivillig. De kan däremot inte förklara varför. För att förstå det behövs insikter i de frivilligas personliga omständigheter vid den tidpunkt då de fattade beslutet att delta i konflikten. Den frivilliges livssituation är avgörande för att kunna förstå de konkreta orsakerna till dennes krigsengagemang. "Agens" belyser alltså främst de teoretiska bevekelsegrunderna bakom en frivilligs beslut. För att förstå de konkreta anledningarna krävs dock andra förklaringar. Sålunda konstruerade Arielli kategorin push- och pull-faktorer.¹⁹

¹⁸ Arielli, *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*, s. 68-86.

¹⁹ Arielli, *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*, s. 70-76.

Det är vanligt att människor känner stark sympati för en viss sida i en konflikt. Det är också vanligt att människor, i någon mån påverkas av externa påtryckningskrafter. Trots detta är det relativt få som faktiskt väljer att delta som frivilliga i en konflikt. Ofta krävs mer än externa påtryckningar för att någon ska vilja engagera sig som frivillig. Arielli hävdar att ett beslut om att delta som frivillig ofta beror på praktiska, snare än teoretiska skäl och ofta är tajming och en individs specifika livssituation vid tidpunkten för kriget avgörande. En individ som i någon grad redan är påverkad av externa påverkansfaktorer kan bestämma sig för att engagera sig som frivillig, om konflikten i fråga sammanfaller med ett avgörande skede i dennes liv. Avgörande livsskeenden kan exempelvis bestå i att en individ blir arbetslös, genomgår en livskris eller upplever att den vill undfly en icke tillfredställande vardag, präglad av exempelvis fattigdom och misär. De nämnda exempel är vanliga anledningar bakom frivilligt krigsdeltagande och Arielli benämner dem som push-faktorer, det vill säga yttre eller personliga omständigheter som tvingar individen bort från sin befintliga livssituation och nödgar den till genomgå en livsförändring. Vad en person uppfattar vara ett avgörande livsskede är högst individuellt, men drastiska livsförändringar kan leda till drastiska beslut och för individer som valt att engagera sig som frivilliga på grund av push-faktorer kan beslutet ofta vara relativt spontant och snarare kopplat till personliga omständigheter än till externa påtryckningsfaktorer.²⁰

Å andra sidan finns pull-faktorerna, vilka utgörs av drivkrafter som lockar individer till ett frivilligt krigsdeltagande. Det kan röra sig om diverse attraktionskrafter. Historiskt sett har strävan efter meriterande erfarenheter, möjligheten till ekonomisk vinning, socialt status samt ära och äventyrslystnad utgjort typiska push-faktorer, men även ideologiska och eller religiösa övertygelser kan ses som push-faktorer. Arielli menar att frivilligt krigsdeltagande var och fortfarande, är betydligt mer sannolikt i de fall där både push- och pull-faktorer inverkar på en individ. Vidare menar Arielli att kombinationen av push- och pull-faktorer inte enbart förklarar varför människor vill engagera sig som som frivilliga, utan de kan också nyttjas för att förstå varför individer inte vill engagera sig.²¹ Även om både agens samt push- och pull-faktorer kan erbjuda relevanta förklaringar till varför enskilda personer engagerar sig som frivilliga, så erbjuder dessa perspektiv inte en övergripande, samlande förklaringskraft. Varje frivillig påverkas unikt av sin personliga agens och av olika push- och pull-faktorer i varierande grad. Trots denna variation argumenterar Arielli för att samtliga frivilliga förenas av en gemensam strävan efter en meningsfull tillvaro. För att kunna förklara denna strävan djupare utvecklade han därför den tredje kategorin, vilken baseras på de han benämner som de frivilligas gemensamma nämnare.²²

²⁰ Arielli, *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*, s. 78-80.

²¹ Arielli, *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*, s. 77-80.

²² Arielli, *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*, s. 80.

Den gemensamma nämnaren är närmast en filosofisk kategori, eftersom den bygger på antagandet att alla frivilliga förenas av en strävan efter att finna mening i tillvaron. Arielli menar att individer som väljer att vara frivilliga krigsdeltagare ofta är det för att de vill finna eller återupprätta en känsla av mening med tillvaron. Detta sökande efter mening verkar på två sätt. Först och främst rör det sig om ett intern fokus, där individen försöker att identifiera ett syfte som är värt att ägna sina ansträngningar åt. För det andra rör det sig om ett externt, socialt fokus, vilket grundar sig i hur individen vill positionera sig själv i förhållande till andra människor och till samhället i övrigt. Det som eftersträvas är känslan av att ha en meningsfull roll som genererar respekt och erkännande från andra. Oavsett individuella motiv och interna livsomständigheter argumenterar Arielli för att frivilliga krigsdeltagare i varierande grad delar en känsla av ett existentiellt glapp – en dissonans mellan den person de är och den de strävar efter att bli och för de frivilliga är förhoppningen att denna dissonans kan motverkas genom krigsdeltagandet.²³

5.1 Problematisering av det teoretiska ramverket

Syftet med Ariellis kategorisering är att tydliggöra, klassificera och förstå olika orsaker till varför människor väljer att besluta sig för att delta som frivillig i utländska krig. Det är ett ytterst ambitiöst, men också problematiskt syfte, vilket Arielli är medveten om. För det första finns det ett generellt inneboende problem med all typ av kategorisering, vilket bygger på att det är en förenkling av verkligheten. Frivilligt krigsdeltagande är dock ett komplext fenomen, som ofta kan vara svårt att förklara. Därför kan ett försök till att förklara fenomenet genom kategorisering leda till en allt för simpel eller spekulativ tolkning av verkligheten. Dessutom betonar Arielli att frivilliga kan motiveras av ett flertal olika anledningar vilket innebär att en individ ofta kan hänföras till mer än en kategori. Detta faktum underminerar kategoriseringens relevans, eftersom det riskerar att eliminera gränserna mellan kategorierna och därmed minska deras analytiska användbarhet. Om en och samma persons motiveringar passar in i flera kategorier samtidigt kan det bli vårt att dra tydliga slutsatser om vilka drivkrafter som varit mest avgörande. Å andra sidan betonar Arielli att kategoriseringen inte bör nyttjas för att i främsta hand rangordna en individs olika motiv utan bör snarare fungera som analytiska verktyg vilka kan belysa olika aspekter av en frivilligs motivationer. Kategoriernas värde ligger således i att de kan erbjuda ett ramverk för att tolka och förstå något så komplext som frivilligt krigsdeltagande och även om kategoriseringen innebär en förenklad beskrivning av verkligheten, bidrar den till att göra ett komplext fenomen mer begripligt. Arielli är också tydlig med att, även om kategoriseringen kan ge en förståelse för varför en individ väljer att delta som frivillig, är den inte särskilt lämpad för den som vill särskilja olika

²³Arielli, *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*, s. 80-86.

frivilliga baserat på deras engagemang. Den kan inte belysa faktorer som hur länge en person väljer att delta i konflikten, om olika motiv påverkar varaktigheten av krigsengagemanget, eller vilka motiv som är mest avgörande. Därför är den inte särskilt användbar för den som söker en djupare förståelse av intensiteten i en frivilligs engagemang. För att uppnå en sådan förståelse krävs gedigen kunskap om den frivillige i fråga. Utöver omfattande kunskap om personliga bakgrund, så krävs också vetskap kring personens relationen till hemnationen samt förhållandet till det land och den konflikt som denne väljer att delta i.²⁴ Sådan omfattande information är dock inte alltid tillgänglig, särskilt när det gäller frivilliga som deltagit i äldre historiska konflikter.

6. Metod

Minnesberättelserna har analyserats utifrån vad som närmast kan beskrivas som en form av kvalitativ texttolkning och det är en avsändarorienterad tolkningsstrategi som anammats. Strategin fokuserar särskilt på att försöka förstå den betydelse en text hade vid den tidpunkt då den skapades, både för omvärlden och för textens upphovsman. Tolkningsstrategin är särskilt lämplig i fall där historiska texter är i fokus och när det antas att textens skapare haft ett tydligt egenintresse i att texten producerades.²⁵ En lyckad tolkning baserad på den avsändarorienterade strategin förutsätter inte enbart att tolkaren noggrant har läst och analyserat den aktuella texten. Det fordrar också att tolkaren har bekantat sig med och förstått andra väsentliga texter. Detta inkluderar både texter av liknande slag, författade av andra relevanta och betydelsefulla textskapare. Det omfattar även litteratur som belyser de sociala och politiska omständigheterna som rådde vid textens skapande.²⁶ Detta har i tolkningsarbetet beaktats på två huvudsakliga sätt. Dels genom att läsa olika minnesberättelser, eftersom dessa, i sammanhanget utgör en annan typ av relevant textmaterial, och dels genom att studera annan betydelsefull litteratur som behandlar kriget samt den politiska och sociala kontexten kring det. Förhoppningen är att den strategi som den avsändarorienterade tolkningsstrategin erbjuder ska kunna tydliggöra centrala teman och mönster i de frivilligas motiveringar. När dessa teman och mönster väl har identifierats kan de frivilligas motiveringar analyseras och struktureras i enlighet med Ariellis kategorisering, vilket möjliggör en mer systematiserad förståelse av de frivilligas drivkrafter.

Rent konkret har tolkningsarbetet genomförts på ett så systematiskt och metodiskt sätt som möjligt för att säkerställa en grundlig och konsekvent analys av de frivilligas motiv för krigsdeltagandet. Varje minnesberättelse har noggrant genomlästs med syftet att identifiera och extrahera de

²⁴ Arielli, *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*, s. 94-95.

²⁵ Göran Bergström & Kristina Boréus, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys" I *Textens mening och makt*, 4 uppl. red. Göran Bergström & Kristina Boréus (Lund: Studentlitteratur AB 2019) s. 30-32.

²⁶ Bergström & Boréus, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys", s. 36-37.

textsegment där de frivilliga uttrycker sina bevekelsegrunder för att delta i konflikten. För att säkerställa att citaten inte tas ur sitt sammanhang har varje utsnitt åtföljts av en kortfattad beskrivning av de omständigheter som omger citatet. Detta för att ge en förståelse för de faktorer som påverkade den frivilliges val och skapa en kontextualisering av textsegmenten. Efter att relevanta citat identifierats och beskrivits har en djupare analys genomförts, där Ariellis teoretiska ramverk har tillämpats för att kategorisera de frivilligas motiv. Minnesberättelserna har analyserats var för sig, där de specifika drivkrafterna bakom krigsdeltagandet har kopplats till de kategorier som bäst reflekterar de uttryckta motiven. Eftersom Ariellis kategorier inte är ömsesidigt uteslutande har en individ kunnat placeras i flera kategorier samtidigt, beroende på hur olika motiv framträder i texten. Detta tillvägagångssätt möjliggör en mångfacetterad förståelse av de frivilligas motiv utan att förenkla eller rangordna dem på ett spekulativt sätt. Metodiken har använts för att få fram en så systematisk och teoretiskt informerad tolkning av de frivilligas beslut att delta i kriget som möjligt, där varje textsegment analyserats i sin specifika kontext och placerats i relation till de övergripande teoretiska kategorierna.

6.1 Metodologiska utmaningar

Alla typer av kvalitativa texttolkningar är problematiska så till vida att varje individ som tolkar en text gör det utifrån personliga värderingar och förutfattade meningar. Ingen tolkning kan således vara fullständigt objektiv och det finns en risk för att någon som tolkar en text som tillkommit i det förflutna gör det utifrån ett samtida perspektiv. En sådan tolkning riskerar att förvränga förståelsen av det förflutna, eftersom historiska händelser och företeelser då tolkats genom samtida normer och värderingar, vilka inte var aktuella vid den tidpunkt då den ursprungliga texten formulerades. Ett av de mer effektiva sätten att motverka påverkan från förutfattade meningar är att noggrant sätta sig in i källmaterialet och läsa in sig i den relevanta historiska kontexten. Desto större kunskap tolkaren besitter om det aktuella ämnet, desto mer medveten blir denne om sin egen subjektivitet, då personliga förutfattade meningar ställs i kontrast till de olika perspektiv som tolkaren har blivit medveten om genom sin läsning. Detta leder till en ökad medvetenhet om den subjektiva karaktären hos egna utförda tolkningar. Som texttolkare är det dock omöjligt att helt och hållet frigöra sig från sin subjektivitet.²⁷ Det är sålunda oundvikligt att min tolkning av minnesberättelserna kan avvika från någon annans. De textsegment som jag bedömer som centrala för en frivilligs beslut att delta i kriget kanske inte skulle tillskrivas samma betydelse av en annan tolkare. Det har dock gjorts ett försök att följa riktlinjerna för den avsändarorienterade tolkningsstrategin för att i möjligaste mån undvika alltför subjektiva tolkningar.

²⁷ Bergström & Boréus, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys", s. 32-33, 36-38.

7. Analys

Minnesberättelserna har nummerats från 1 till 6, och analysen genomförs systematiskt genom att varje minnesberättelse behandlas separat, i tur och ordning. Analysen inleds med minnesberättelse 1 och fortskrider därefter i numerisk följd. För varje minnesberättelse inleds analysen med en kort presentation av den frivillige, där information om födelseort, yrkesbakgrund, vilket kompani de tjänstgjorde i under kriget samt vilken typ av minnesberättelse de författade presenteras. Därefter följer en källvärdering av minnesberättelsen, som avslutas med en analys av de framställda bevekelsegrunderna för krigsdeltagandet. Varje analys följer således samma struktur, syftet är att säkerställa en så enhetlig analys som möjligt. De utvalda citaten har kontinuerligt tolkats i ljuset av det teoretiska ramverket. Antalet textsegment som motiverar krigsdeltagandet varierar mellan minnesberättelserna, vissa innehåller fler detaljerade motiveringar, medan andra är mer sparsamma. Detta har resulterat i att vissa frivilliga har varit enklare att kategorisera, eftersom deras berättelser erbjuder mer utförlig information angående drivkrafterna bakom deras beslut. Det är däremot viktigt att understryka att den genomförda kategoriseringen inte ska uppfattas som en rangordning av motiven, där vissa skäl anses viktigare än andra. Att rangordna och ställa motiven mot varandra skulle innebära en allt för spekulativ tolkning, vilket analysen strävar efter att undvika. Kategoriseringen syftar istället till att identifiera och synliggöra olika aspekter av de frivilligas motiveringar, såsom de framkommer i minnesberättelserna. Det bör nämnas att det finns två frivilliga med efternamnet Nyström. För att undvika förväxling kommer de att refereras till som C.A. Nyström och N.E. Nyström.

7.1 Minnesberättelse 1: *“Den Gamle Majorens minnen och intryck från Dansk-Tyska kriget år 1864.”*

Axel Wester, (1835-1914) föddes i Karlstad. Han utbildade sig till officer och blev underlöjtnant vid Andra livgrenadjärregementet 1857.²⁸ Vid tiden för kriget tjänstgjorde han som löjtnant vid det 10:e danska infanteriregementet.²⁹ År 1896, vid en ålder av 61 publicerade han sina memoarer *“Den Gamle Majorens minnen och intryck från Dansk-Tyska kriget år 1864.”* Som titeln antyder är verket fylld av Westers personliga skildringar av kriget och han är transparent med att han utgår från hans egna minnen.³⁰ Boken, publicerad 32 år efter kriget och det är inte alldeles för osannolikt att Wester påverkats av minnesförskjutningar och retrospektiva tolkningar. Boken har en tendentiös karaktär, och språket är präglad av både romantik och nationalism. Detta gör verket särskilt användbart för att

²⁸ Axel Eduard Westers arkiv, (Krigsarkivet, Stockholm, SE/KrA/0035:0959/1, vol. 1).

²⁹ Mikael Boox, “Svenska frivilliga till Danmark Krigen 1848-1850 och 1864”, s. 68.

³⁰ Axel Eduard Wester, *Den Gamle Majorens minnen och intryck från Dansk-Tyska kriget år 1864* (1896), Förord av Axel Eduard Wester, Krigsarkivet, Stockholm, SE/KrA/0035:0959/1, vol. 1.

belysa de värderingar och ambitioner som Wester ansåg viktiga att lyfta fram. Boken erbjuder en rik och detaljerad inblick i hans drivkrafter, och de värdeladdade uttrycken ger tydliga indikationer på de ideologiska och personliga skäl som låg till grund för hans deltagande i kriget. Sammanfattningsvis är källan ett betydelsefullt bidrag till att förstå hur Wester framställde sitt deltagande, både som en personlig berättelse och som ett sätt att förmedla sina ideal till en bredare publik. Nedanstående citat återger en händelse där Wester är inbjuden till en söndagsmiddag hos Överste August Hazelius. Under middagens gång mottar Hazelius ett telegram, vilket han läser högt. Telegrammet meddelar att preussiska styrkor avancerar och att danska trupperna har retirerat från fortifikationen Dannervirke.

“Sedan Öfverste H., med sin vältalighet, berört stundens krigsläge, scandinavismen och fosterlandskärleken, så varmt som endast han förstod, och så att ögat tårades hos mer än en utaf oss vid bordet, egnade han några ur; hjertat gående välgångsönskningar, åt våra svenska kamrater och vänner; Löjtnanterna: Rudbeck, Dawel, Raab och Björk, som under de sista dagarne afrest till krigsskådeplatsen att bjuda de Danske bröderna sin arm och sitt blod. Den djupa tystnad, som följde på hans tal, borgade för stundens allvar! Jag kände mig berörd! Hela natten tyckte jag mig höra meningen “gå med”,... “gå med”: Dock! hvem vet hvad der kunde ske?... men, redan morgonen derpå fann mig skrifvande till permissionsansökan med tillstånd att få gå i Fält.”³¹

Citatet belyser hur yttre påverkan och inre reflektion samverkar i Westers beslut att delta i konflikten. Middagen med Överste Hazelius, vars känsloladdade tal om skandinavismen och fosterlandskärlek, som berörde både Wester och övriga gäster, fungerar som en tydlig extern påtryckningskraft, vilken lär ha haft inverkan på Westers agens. Hazelius tal, liksom exemplet med andra svenska officerare som redan anslutit sig till kriget, utgör starka pull-faktorer – både ideologiska och sociala – som lockar Wester att följa i deras fotspår. Den upprepade inre reflektionen kring meningen "gå med" indikerar en strävan efter mening, något som kan knytas an till den gemensamma nämnaren. Middagens emotionellt laddade atmosfär stärker känslan av kollektivt syfte och bidrar antagligen till Westers beslut att ansöka om tillstånd att delta i konflikten. Citatet illustrerar hur Westers agens påverkades av Överste Hazelius tal. Det går även att utröna vissa pull-faktorer, dessa består av ideologisk hänförelse men även av en vilja att gå i samma fotspår som andra frivilliga officerare. Den gemensamma nämnaren kan antydans i Westers starka vilja att "gå med", det tyder på att han söker sig till något meningsfullt. Sammantaget samverkar

³¹ Wester, *Den Gamle Majorens minnen och intryck från Dansk-Tyska kriget år 1864*, s. 1.

olika faktorer till Westers beslut att delta i konflikten. Utifrån citatet går det däremot inte att utläsa att han påverkades av några tydliga push-faktorer.

7.2 Minnesberättelse 2: *“Minnen och anteckningar öfver kriget i Danmark 1864”*

Otto Lindberg, (1830-1881) utbildade sig till officer och tillhörde Västgöta-Dals regemente. Under sin krigsinsats tjänstgjorde han som Premierlöjtnant i det 18:e danska infanteriregementet.³² 1867 publicerades hans bok *“Minnen och anteckningar öfver kriget i Danmark 1864”*. Verket kan beskrivas som en personlig ögonvittnesskildring av konflikten. Boken publicerades endast tre år efter krigets slut. Den korta perioden mellan händelserna och författandet minskar risken för att Lindberg påverkats av retrospektiva omtolkningar eller förändrade samhällsnormer, vilket ofta är problematiskt när böcker skrivs långt efter en konflikt. Närheten i tid gör det möjligt att få en mer direkt och autentisk inblick i Lindbergs ursprungliga perspektiv och motiv, utan att de färgas av senare tiders värderingar eller historiska omvärderingar. Lindberg framträder som en tydligt identifierbar författare, och boken utgavs av ett etablerat förlag, J.D. Michelsen med säte i Allingsås. Det finns inga indikationer på att boken skulle vara en förfalskning eller att författarskapet är ifrågasatt. Då verket är en självständig redogörelse som inte bygger på andra källor, kan den betraktas som en primärkälla. Språket präglas av värdeladdade ord med tydliga inslag av romantik och nationalism. Lindbergs framställning är långt ifrån neutral, vilket gör verket starkt tendentiöst. Detta är fördelaktigt, eftersom det ger tydliga insikter i hur Lindberg såg på och kände inför konflikten. Hans drivkrafter och motiv för krigsdeltagandet återspeglas tydligt och bokens tendentiösa karaktär gör den särskilt relevant för studien. Sammanfattningsvis erbjuder verket en rik och personlig inblick i Lindbergs perspektiv och de framgår vilka värden som formade hans beslut att delta i konflikten. Följande två citat utgör de inledande samt avslutande segmenten i Lindbergs bok.

“Önskan att aktivt få deltaga uti ett fälttåg hade länge utgjort en älsklingsidé hos mig. Då jag i följd af ekonomiska skäl var hindrad att på egen bekostnad realisera denna tanke och det, hvad angår de stipendier, som af Rikets Ständer äro anslagna till officerare, hvilka vinna inträde i utländsk krigstjänst, icke, i anseende till dessa ringa stipendiens antal och den mängd sökande dertill, mera meriterade än jag, lyckats mig erhålla något sådant, var det derföre med ett lifligt intresse, som politiken emellan Danmark och Tyskland af mig följdes:

³² Julius Frans Otto Lindberg, Porträttfoto (Krigsarkivet, Fotografisamlingarna, Porträttsamling, monterad del, SE/KrA/0800/A:002/K 1/110, bild id: B0000798_00078).

och då den alltmer och mer syntes antaga karaktär, kunde jag se en möjlighet att få min önskan uppfylld.”³³

“Jag avslutar här mina anteckningar. Många dagar har förflutit sedan de händelser, som i dessa anteckningar skildras, passerat. Det har varit med olikartade känslor jag låtit dessa minnen, än som glada, än som sorgliga, från broderlandets senaste kamp mot orättvisan, passerat revy för min inre blick.”³⁴

I det första citatet uttrycker Lindberg en långvarig önskan att delta i ett fälttåg, vilket han beskriver som en "älsklingsidé". Detta antyder en personlig drivkraft för äventyr och att uppfylla en ambition snarare än ett tydligt uttalat mål om att söka meriterande erfarenheter. I citaten finns inget direkt stöd för att detta drivs av professionella ambitioner eller karriärsmissiga skäl, även om sådana motiv eventuellt kan ha funnits i bakgrunden. Vad som däremot framgår är hur Lindbergs ekonomiska begränsningar utgjorde ett hinder för att förverkliga hans ambitioner. Detta pekar snarare på en extern omständighet som begränsade hans handlingsutrymme, vilket potentiellt kan tolkas som en indirekt push-faktor. Lindberg beskriver också sitt "lifliga intresse" för den politiska utvecklingen mellan Danmark och Tyskland, vilket kan indikera en fascination för konflikten i sig och en känsla av att kunna bidra i en meningsfull kontext – något som knyter an till den gemensamma nämnaren.

Lindbergs avslutande ord reflekterar en blandning av känslor och minnen från hans tid som frivillig i det dansk-tyska kriget. Han beskriver sina erfarenheter som präglade av både glädje och sorg, vilket vittnar om en personlig och emotionellt komplex relation till konflikten. Uttrycket "broderlandets senaste kamp mot orättvisan" indikerar en stark ideologisk övertygelse och en känsla av solidaritet med Danmark. Detta kopplar tydligt till pull-faktorer, eftersom Lindbergs engagemang verkar ha drivits av skandinavismen och en upplevd moralisk skyldighet att delta i det som han ansåg var en rättfärdig kamp. Den ideologiska och emotionella kopplingen som Lindberg uttrycker i citatet kan också förstås i ljuset av den gemensamma nämnaren. Hans reflektioner tyder på att deltagandet i konflikten erbjöd honom en känsla av mening och ett syfte, där hans handlingar kunde positioneras i relation till ett större moraliskt och historiskt sammanhang. Strävan efter att uppleva och bidra till något större än sig själv verkar ha varit en central drivkraft, vilket förankras i hans vilja att stödja ett "broderland" mot vad han uppfattar som "orättvisan". Det finns dock ingen explicit koppling till agens i citatet, då det saknas hänvisningar till externa påtryckningskrafter som påverkat hans beslut. Fokus ligger snarare på hans egna upplevelser och reflektioner.

³³ Otto Lindberg, *Minnen och anteckningar öfver kriget i Danmark 1864. Med fyra kartor*. (Alingsås: J. D. Michelsen, 1867), s. 1.

³⁴ Lindberg, *Minnen och anteckningar öfver kriget i Danmark 1864. Med fyra kartor*. s. 203-204.

7.3 Minnesberättelse 3: “*Doktor Nils Nyström, resa till olika militära skanser i Danmark.*”

Nils Engelbrekt Nyström (1835-1905) föddes i Mariefred och kom att utbilda sig till läkare. Samma år som kriget utbröt blev han färdigutbildad och erhöll medicine licentiat vid Karolinska institutet.³⁵ Som ung deltog han i ett skandinavistiskt möte 1856. Under konfliktens gång tjänstgjorde N.E. Nyström som underläkare, vid den 1:a divisionens ambulanskår.³⁶ Tre år efter kriget tillträdde han som stadsläkare i Söderköping, han kom att inneha den positionen till sin död.³⁷ Under krigets förlopp skrev N.E. Nyström en rapport om sitt arbetsuppdrag och tillhandahållna erfarenheter. Rapporten skickade han till Sundhetskollegiet.³⁸ Kungliga Sundhetskollegiet bildades 1813 med uppdraget att ansvara för övervakningen och styrningen av landets sjukvårdskvalité och läkarvård. Syftet var att förbättra det allmänna hälsotillståndet och kollegiet övervakade läkeutövningen både i civilsamhället samt inom krigsmakten.³⁹

Rapportens största styrka ligger i dess närhet till de skildrade händelserna, vilket minskar risken för minnesförskjutningar och retrospektiva omtolkningar. Samtidigt bör det noteras att rapporten är ett formellt dokument över N.E. Nyströms arbete och det lär ha varit i hans intresse att framställa sitt arbete i positiva dager. Det sakliga och formella språket gör att hans personliga motiv inte alltid framträder särskilt tydligt, vilket utgör ett analytiskt problem. Rapporten är självständig och bygger på Nyströms egna erfarenheter och observationer, vilket stärker dess relevans som primärkälla. Även om framställningen i första hand är saklig, så förekommer inslag som reflekterar hans egna tankar och motiv för deltagandet i konflikten. Sammanfattningsvis ger rapporten värdefulla insikter i N.E. Nyströms arbete under kriget och de omständigheter han tjänstgjorde under. Även om rapportens återhållsamma språk gör det svårt att utröna de mer personliga drivkrafterna bakom krigsdeltagandet, finns det ett textsegment som kan ge viss ledtråd till hans inre motiv och därmed bidra till en djupare förståelse av hans engagemang. Följande citat utgör inledningen till N.E. Nyströms rapport till Sundhetskollegiet och beskriver hans formella anmälan, resa till Köpenhamn och tillträdande tjänst som underläkare vid ambulanserna på Als.

³⁵ HG-m, "Nyström, släkter," Svenskt biografiskt lexikon, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/8498>. (Hämtad 2024-12-11).

³⁶ Gustafsson, Nilsson, “*De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864*”, s. 60

³⁷ HG-m, "Nyström, släkter," Svenskt biografiskt lexikon.

³⁸ Nils Nyström, *Dr: Nils Nyström, resa till olika militära skanser i Danmark* (1864), Sundhetskollegium, Riksarkivet, Stockholm SE/RA/420608/E, vol. E3C:4.

³⁹ Stockholms Stad, “Sjukhus och vårdinrättningar”, *Stockholms Stad*, <https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/stockholms-sociala-historia/sjukhus-och-vardinrattningar/> (Hämtad: 2024-12-29).

Efter anmälan derom till Kongl. Sundhetskollégium afreste jag från Stockholm för att i Danmark taga anställning i armén vid krigsskådeplatsen. Den 4de mars anländ till Köpenhamn, erhöj jag på min begäran hos stabsläkare Djørup anställning som "Underlage" (Underläkare) vid ambulanserna i Als.⁴⁰

N.E. Nyströms anmälan till Sundhetskollégiet och hans aktiva beslut att resa till Danmark och ansluta sig till kriget kan tolkas som uttryck för agens. Hans agerande visar på självständighet och en vilja att bidra medicinskt i en krigskontext. Däremot framgår inte i citatet några detaljer om eventuella påtryckningar från externa aktörer, såsom mediala kanaler eller politiska rörelser, vilket gör det svårt att avgöra om hans agens påverkats av sådana faktorer. Citatet ger inte mycket insikt i push-faktorer, såsom personliga omständigheter eller livskriser, som kan ha motiverat honom till att delta. Däremot antyds indirekt en möjlig pull-faktor i form av den anställning han fick. Tjänstgöringen som underläkare kan ha erbjudit N.E. Nyström en unik chans att samla yrkesmässig erfarenhet och goda meriter, vilket är något som potentiellt kunde gynna hans framtida karriär. Det finns inga tydliga uttryck i citatet som kopplar hans krigsdeltagande till den gemensamma nämnaren, det vill säga en strävan efter mening eller en existentiell reflektion kring hans roll i konflikten. Språket i rapporten är huvudsakligen formellt och praktiskt, vilket är naturligt med tanke på vad det är för typ av dokument. Sammanfattningsvis belyser citatet en enbart begränsad information om N.E. Nyströms personliga motiveringar för att delta i konflikten. Det tyder dock på en tydlig grad av agens i hans beslut att aktivt söka en tjänst och ansluta sig till den danska armén. Möjliga pull-faktorer, såsom yrkesmässiga meriter och erfarenheter, kan ha spelat en roll, men dessa framgår endast indirekt. Den existentiella dimension som förknippas med den gemensamma nämnaren lyser däremot med sin frånvaro i detta citat. Den sakliga tonen och avsaknaden av djupare reflektioner gör att citatet främst belyser det praktiska och formella i hans krigsengagemang. Som nämns deltog han dock i ett skandinavistiskt möte åtta år innan kriget.

7.4 Minnesberättelse 4: "A. Werners rapport till Sundhetskollégium"

Anshelm Werner, (1840-1903) föddes i Selånger.⁴¹ Vid tiden för kriget var han 23 år och färdigutbildad läkare, han hade en kandidatexamen i medicin från Uppsala universitet. Under kriget tjänstgjorde han i 2:a divisionens ambulanskår. Efter konflikten fick han en framgångsrik karriär som kronprins Oscar Livmedicus.⁴² Precis som Nyström skrev Werner en gedigen rapport till Sundhetskollégiet om sitt arbete under kriget. Däremot är Werners rapport inte skriven under krigets

⁴⁰ Nyström, *Dr: Nils Nyström, resa till olika militära skanser i Danmark, 1864*.

⁴¹ Folkräkningar, *Sveriges befolkning 1880*, (Stockholm, Riksarkivet, svensk arkivinformation), familj nr. 1, s. 88, rad 19.

⁴² Gustafsson, Nilsson, "De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864", s. 60.

själva förlopp, utan den är daterad till 1868, vilket innebär att den färdigställdes fyra år efter kriget. Likt Nyströms text är språket huvudsakligen anpassat till rapportformatet och det är i regel betydligt mer neutralt än i exempelvis Lindbergs och Westers texter. Däremot framgår hans motiveringar till krigsdeltagandet och således uppfattas det vara en lämplig källa. När det kommer till Werners rapport så förefaller den i övrigt vara tämligen lik Nyströms rapport. Det finns dock en påtaglig skillnad då Werners motiv till krigsdeltagandet framgår betydligt tydligare. Följande två citat utgör både inledning och avslutning i Werners rapport till Sundhetskollegiet.

“Det allmänna intresse, hvarmed de Dansk-Tyska kriget förverkligades i slutet af år 1864 följde, ryckte äfven mig med sig, och stegandes i den mon det syntes antaga en krigisk karakter. Då kriget en gång blifvit förekunnadt vaknade äventyrlustan hos mig, och min Tanke War numera glatt att få se, “huru det går till i krig,” och att derunder antagligen få uppöfya mig i Chirurgi.”⁴³

Skulle denna uppsats möjligen kunna göra min danska tjenstgöring mera meriterande, wore och ändamålet med dess tillkomst fullkomligt Wunnet.”⁴⁴

Werners beslut att delta i kriget verkar till stor del präglas av hans personliga agens. Hans formulering om hur det "allmänna intresse" för konflikten "ryckte (honom) med sig" antyder att han påverkades av den starka samhällsopinionen och de påtryckningar som den rådande politiska och sociala kontexten kunde medföra. Trots detta framstår hans beslut som självständigt och aktivt, snarare än som en följd av yttre påverkansfaktorer. Även om citatet inte explicit nämner någon särskild extern aktör som direkt påverkade honom, kan det antas att den offentliga diskursen och samtidigt skandinavistiska ideal utgjorde en del av den agens som formade hans beslut. Citatet innehåller tydliga inslag av pull-faktorer, vilka lockade Werner till konflikten. Hans nyfikenhet och äventyrlusta är centrala drivkrafter, uttryckta genom hans vilja att "få se, 'huru det går till i krig!'" Denna typ av motivationsfaktor, där en person söker spänning och nya upplevelser, är ett typiskt exempel på en pull-faktor.

Vidare lyfter Werner fram sin önskan att utveckla sina kirurgiska färdigheter som en viktig drivkraft. Detta pekar på en mer praktisk och yrkesmässig motivation, där deltagandet erbjöd en möjlighet till professionell utveckling och erfarenhet, vilket är ytterligare en stark pull-faktor. Det

⁴³ Anshelm Werner, *Berättelse till Kongl. Sundhets-Collegium öfver undertecknad tjenstgöring i Danska armén under Dansk-Tyska kriget 1864* (1868), Sundhetskollegium, Riksarkivet Stockholm, SE/RA/420608/, vol. E3C: 5.

⁴⁴ Werner, *Berättelse till Kongl. Sundhets-Collegium öfver undertecknad tjenstgöring i Danska armén under Dansk-Tyska kriget 1864*, (1868).

framgår dock inte i citatet om några push-faktorer hade inverkan på hans beslut. Fokus ligger snarare på de positiva aspekterna av engagemanget, som lockade honom till kriget. Citatet antyder att Werner delvis drevs av en önskan att skapa mening och syfte i sitt liv, vilket kan kopplas till den gemensamma nämnaren. Hans äventyrlust och vilja att utveckla sig inom sitt yrkesområde tyder på en strävan efter personlig utveckling och en meningsfull roll i en större kontext. Även om citatet inte explicit antyder att Werner söker en meningsfull tillvaro genom sitt engagemang som frivillig, framträder en implicit önskan om att använda krigsdeltagandet som en möjlighet till både personlig och professionell förverkligande. Sammanfattningsvis visar citaten på att Werners drivkrafter främst kan hänföras till agens samt pull-faktorer. Hans nyfikenhet, äventyrlusta och vilja att utvecklas som kirurg framstår som centrala motivationsfaktorer. Även om citatet inte direkt uttrycker existentiella tankar, antyder det en strävan efter mening och syfte, vilket kan kopplas till den gemensamma nämnaren. Avsaknaden av tydliga push-faktorer pekar på att hans beslut i högre grad drevs av attraktionskraften hos de möjligheter och upplevelser som kriget erbjöd.

Werners avslutande ord visar på en tydlig vilja att använda sin tjänstgöring i kriget som ett medel för att stärka sin karriär och öka sin professionella meritering. Citatet kan därför främst kopplas till pull-faktorer, då han uttrycker en drivkraft att förbättra sin sociala och professionella ställning genom krigsinsatsen. Denna ambition är ett tydligt exempel på hur attraktionskraften hos potentiella karriärmöjligheter kan motivera en individ till att delta i en konflikt. Citatet indikerar också en viss grad av agens. Genom att skriva rapporten och framhäva sin danska tjänstgöring strävar Werner efter att påverka hur hans insats uppfattas av andra, särskilt av Sundhetskollegiet, vilket kan ses som en medveten handling för att uppnå erkännande och respekt i sin yrkesroll. Däremot framgår inga push-faktorer i detta citat. Även utifrån detta citat så är den lockande möjligheten att tillskansa sig meriter och avancera i sin karriär som framstår som den primära drivkraften.

7.5 Minnesberättelse 5: *“Under Dannebrog 1864. Skildringar och brev från en svensk frivillig.”*

Gustaf Ekholm, (1839-1932) föddes i Stockholm.⁴⁵ År 1863 avlade han officersexamen och utnämndes till underlöjtnant vid Kungliga Upplands regemente. Han kom att förbli i aktiv militärtjänst fram till 1890. I mars 1864 beviljades Ekholm tillstånd av Konungen att ingå i dansk krigstjänst. Han kom att tjänstgöra som Sekundlöjtnant i 18:e danska infanteriregementet. Under sin tjänstgöring skrev Ekholm ett flertal brev, där han skildrade sina krigsupplevelser. Ett stort antal av dessa kom att publiceras i form av en artikelserie med namnet “Under Dannebrog 1864. Skildringar

⁴⁵ Gustaf Anton Desiré Ekholms arkiv, *Under Dannebrog 1864. Skildringar och brev från en svensk frivillig*, (Krigsarkivet, Stockholm, SE/KrA/0035:0193/1, vol. 1).

och bref från en svensk frivillig.” Serien publicerades mellan 1906-1907 i skriften “Krig och Fred”, som var ett supplement till tidningsskriften Allers Familje-Journal.⁴⁶ Journaltidningen grundades 1877 i Köpenhamn av Carl Aller och började först ges ut på svenska 1879. Tidningen tillhör genren inom Familjetidningar/Populärpress och i Sverige utgavs den i Helsingborg fram till 1959.⁴⁷ Innan breven publicerades genomgick de en smärre redigering av en av Gustaf Ekholms söner, professor Gunnar Ekholm.⁴⁸ Den samlade artikelserien inleds dock med underrubriken “*Författarens biografi,*” där samtlig text är skriven av Gustaf Ekholm själv, således var han själv högst involverad i publikationen av artikelserien.

Artikelserien är något av en komplex, källa. Även om brevsamlingen redigerades innan publicering, och därmed inte kan betraktas som en renodlad primärkälla, erbjuder den värdefulla insikter i hur Ekholm framställde sina motiv för krigsdeltagandet. Redigeringen, liksom det faktum att serien publicerades i en tidning med vinstintresse, påverkar källans oberoende men det utgör samtidigt inget större hinder för att analysera hur Ekholm motiverade sitt krigsdeltagande. Artikelseriens språk genomsyras av värdeladdade uttryck och det är relativt enkelt att identifiera de motiv som sporrade Ekholm till att engagera sig i konflikten. Det är dock viktigt att beakta att artikelserien publicerades i Allers Familje-Journal, en populärtidning med ett tydligt vinstintresse, och det går inte att utesluta att breven redigerats för att tilltala läsare. Ekholm var vid liv då artikelserien publicerades. Således lär han ha haft ett egenintresse med publikationen och det kan ha skapat incitament för honom att tillåta vissa redigeringar för att framställa sina insatser i ett mer fördelaktigt ljus. Denna påtagliga tendens ger viktiga ledtrådar om hur Ekholm ville framställa sig själv och vilka motiv han avsåg att lyfta fram. Även om redigeringen och publiceringens kontext gör det svårt att avgöra exakt vilka formuleringar som är Ekholms egna, bidrar källan med centrala insikter om de ideologiska och personliga drivkrafter som präglade hans berättelse. Det bör dock poängteras att artikelserien ej hade nyttjats om den publicerats efter Ekholms död. Följande två citat är tagna ifrån den självbiografiska redogörelsen, vilken inleder artikelserien i Allers Familje-Journal.

“Just vid den tiden började tyskarna visa tendenser för inledande af “gurgel” med våra grannar danskarna. Enligt min naiva uppfattning borde de senare med öppna armar ta emot hvarje svensk, som erbjöd dem sin tjänst. Det hade de gjort 1848 och 49. Somliga af dessa frivilliga

⁴⁶Ekholm, *Under Dannebrog 1864. Skildringar och bref från en svensk frivillig*, vol. 1.

⁴⁷ Stockholms stad, “Stadsarkivets bibliotek”, *Allers familj-journal*, <https://ssa.mikromarc.se/Mikromarc3/web/detail.aspx?Id=67934&Unit=6471&db=ssa>, (Hämtad 2024-12-20)

⁴⁸ Ekholm, *Under Dannebrog 1864. Skildringar och bref från en svensk frivillig*, vol. 1.

*hade vunnit officerpåletterna, andra hjältedöden. Den förstnämnda af dessa vinster kunde ju vidare utnyttjas”.*⁴⁹

*“1864, i mars, fick jag efter ansökan K. m:ts tillstånd att ingå i en med Sverige vänskapligt sinnad makt krigstjänst, och skyndade nu att ställa min gröna krigskunskap och min opröfvade klinga till det hotade broderlandets förfogande. Det mötte nu ej som förra gången den minsta svårighet, ej från dansk sida.”*⁵⁰

Citaten ger inblick i de tankegångar som låg till grund för Ekholms beslut att delta i kriget. Han refererar till de tidigare dansk-tyska kriget 1848–1849 och beskriver hur svenska frivilliga då hade mottagits av danskarna, vilket antyder en historisk och ideologisk koppling till konflikten. Hans resonemang om att frivilliga "vunnit officerpåletterna" (befordran) och "hjältedöden" pekar dessutom på två centrala drivkrafter: karriärmöjligheter och ära, vilka båda kan kopplas till pull-faktorer. Här framträder tydligt att Ekholm såg sitt deltagande som en potentiell möjlighet till professionell och personlig vinning. Ett annat inslag i citatet är hans antagande att danskarna borde välkomna svenska frivilliga med öppna armar. Detta uttrycker en form av agens, där Ekholm tydligt positionerar sig själv som en aktör som aktivt vill bidra till en konflikt han känner sig ideologiskt och historiskt bunden till. Hans användning av "naiva uppfattning" kan dock indikera en viss självdistans, vilket gör det oklart huruvida denna förväntan var helt realistisk eller en efterhandskonstruktion.

Det finns däremot ingen tydlig indikation på push-faktorer i detta citat. Ekholm nämner inget om personliga svårigheter eller yttre omständigheter som skulle ha pressat honom till att delta. Beslutet verkar snarare ha drivits av de lockande möjligheterna att avancera i karriären eller att uppnå ära, vilket understryker pull-faktorernas centrala roll i hans resonemang. Sammanfattningsvis speglar Ekholms citat en kombination av pull-faktorer och agens. Hans referenser till karriärmöjligheter och ära pekar på attraktionskrafter som motiverade hans deltagande, medan hans förväntningar om att danskarna skulle välkomna svenska frivilliga visar på en vilja att aktivt delta i konflikten. Det saknas däremot indikationer på push-faktorer, vilket antyder att hans beslut i huvudsak grundades på de möjligheter som konflikten erbjöd snarare än på ansträngande personliga omständigheter.

Det andra citatet belyser både ideologiska och personliga drivkrafter bakom hans engagemang. Genom att hänvisa till "en med Sverige vänskapligt sinnad makt" och "det hotade broderlandets förfogande" framgår det att hans deltagande delvis grundades i skandinavistiska ideal, vilket kan

⁴⁹ Ekholm, *Under Dannebrog 1864. Skildringar och bref från en svensk frivillig*, vol. 1.

⁵⁰ Ekholm, *Under Dannebrog 1864. Skildringar och bref från en svensk frivillig*, vol. 1.

kopplas till agens. Dessa idéer om nordisk samhörighet tycks ha påverkat hans syn på sig själv och sin roll i konflikten. Formuleringen "ställa min gröna krigskunskap och min opröfvade klinga" antyder också en vilja att utveckla sina militära färdigheter, vilket kan kopplas till pull-faktorer. Möjligheten att stärka sin karriär och få praktisk erfarenhet framstår som centrala motiv. Det saknas dock indikationer på push-faktorer i citatet, vilket tyder på att beslutet främst baserades på karriärmöjligheter och skandinavistiska motiv snarare än att det var drivet av någon form av ogynnsamma personliga livsförhållanden. Sammanfattningsvis visar detta på en kombination av agens och pull-faktorer, medan push-faktorer inte verkar ha spelat någon framträdande roll.

7.6 Minnesberättelse 6: *“1859-1929: En 70 års historia: personliga minnen och iakttagelser”*

Christen Anton Nyström, (1842-1931), föddes i Göteborg och studerade till läkare.⁵¹ Vid tiden för kriget hade han en kandidat i medicin från Uppsala universitet och som frivillig tjänstgjorde han som biträdande läkare på Augustenborg.⁵² Augustenborgs sjukhus användes under kriget som ett militärsjukhus.⁵³ Efter kriget fortsatte C.A. Nyström sina studier och blev legitimerad läkare 1868. Därefter åtog han sig en karriär som hudläkare. Han kom också att betraktas som en intellektuell författare och skrev bland annat om folkhälsa.⁵⁴ 1929 publicerade Bonniers bokförlag hans självbiografi, *“1859-1929: En 70 års historia: personliga minnen och iakttagelser.”*⁵⁵

Självbiografen publicerades 65 år efter kriget, vilket innebär ett betydande tidsgap mellan händelserna och nedtecknandet. Tidsgapet lär ha påverkat hans förmåga att exakt återge episoder och detaljer från sin tid som frivillig. Han var över 80 år vid tiden för publiceringen, och minnets skärpa kan därför ifrågasättas. Risken för minnesförskjutningar och retrospektiva omtolkningar är sålunda större i detta fall än i de minnesberättelser som författats av de två andra läkarna som ingår i studien. Under en period på 65 år kan även samhällsnormer och ideal förändras och det är inte säkert att C.A. Nyström skulle motivera sitt krigsdeltagande på liknande sätt 1864. I egenskap av självbiografi erbjuder boken en gedigen inblick i C.A. Nyströms självbild och de värden han ansåg var viktiga att förmedla. Självbiografen är en personlig och tendentiös framställning och ger en bild av hur C.A. Nyström önskade bli uppfattad, och det framgår tydligt vilka motiv han ville framhäva som avgörande för hans engagemang i kriget. Språket reflekterar en vilja hos C.A.

⁵¹ Anton Nyström, *Anton Nyströms samling*, (1959), Stockholms stadsarkiv, SE/SSA/0836, SSA/14852, Förteckning 836.

⁵² Gustafsson, Nilsson, *“De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864”*, s. 60.

⁵³ Gustafsson, Nilsson, *“De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864”*, s. 56.

⁵⁴ Nyström, *Anton Nyströms samling*, 1959, Förteckning 836.

⁵⁵ Anton Nyström, *1842-1931: 1859-1929: en 70 års historia: personliga minnen och iakttagelser* (Stockholm: Bonnier, 1929).

Nyström att framhäva sin professionalism och engagemang som läkare som styrande för hans beslut. Detta ger värdefulla insikter i hur han valde att konstruera sitt narrativ. Sammanfattningsvis är C.A. Nyströms verk en användbar källa för att förstå de motiv han framställde som centrala för sitt krigsdeltagande. Följande citat är taget ur ett segment ur självbiografen som behandlar C.A. Nyströms tankar kring det preussiska anfallet på Danmark.

“Jag greps av harm vid det preussiska anfallet på Danmark och jag upprördes vid tanken på de sårandes lidanden och ville i min ringa mån bispringa vid sjukvården, då man omtalade att biträdande läkare kunde behövas.”⁵⁶

Citatet belyser flera motivationsfaktorer bakom krigsdeltagandet. C.A. Nyströms uttryckta "harm vid det preussiska anfallet" antyder en moralisk indignation och ett ideologiskt engagemang för att försvara Danmark, det antyder att han var ideologiskt påverkad av skandinavism, vilket i detta fall kopplas till agens. Den preussiska aggressionen tycks ha fungerat som en påtryckningskraft som påverkade hans uppfattning om vad som var rätt och. Vidare uttrycker han en önskan att "bispringa vid sjukvården" och lindra "de sårandes lidanden," vilket signalerar en personlig drivkraft att göra nytta och bidra med sina medicinska färdigheter. Detta kan ses som en pull-faktor, där möjligheten att hjälpa andra och praktisera sjukvård lockade honom till kriget. Citatet innehåller däremot inga tydliga indikationer på push-faktorer. Det verkar inte finnas några tecken på att hans beslut var föranlett av personliga svårigheter, utan snarare av altruistiska och ideologiska motiv. Sammanfattningsvis visar C.A. Nyströms citat på en kombination av agens och pull-faktorer. Hans engagemang som frivillig drevs av en moralisk indignation gentemot Preussen och en vilja att bidra den danska militärsjukvården, detta uppfattade han som meningsfullt. Däremot saknas det tecken på push-faktorer i hans resonemang.

7.7 Resultatsammanställning och kategorisering

Nedanstående sammanställning har två ändamål. Först syftar den till att tydliggöra och visualisera de drivkrafter som identifierats i varje frivilligs minnesberättelse samt att kategorisera dem enligt Ariellis ramverk. Varje frivillig har kategoriserats utifrån de citat som lyfts fram i deras minnesberättelser. För det andra underlättar sammanställningen jämförelsen mellan de motiv som officerare respektive läkare angivit som centrala för krigsdeltagandet. I den vänstra spalten framgår namnet på den frivillige samt dennes yrke. I de tre resterande spalterna framgår det på vilket sätt som kategorierna har identifierats i varje minnesberättelse. Det framgår tydligt att flera frivilliga har placerats i mer än en kategori, detta indikerar att samtliga har angivit att de angivit flertalet olika

⁵⁶ Nyström, 1842-1931: 1859-1929: en 70 års historia: personliga minnen och iakttagelser, s. 54.

motiv. I vissa av rutorna står det: ”—“. Detta indikerar att analysen inte har kunnat bekräfta att den frivillige i fråga har motiverats av den specifika faktorn. Sammanställningen syftar inte till att rangordna eller värdera motiven utan kan enbart synliggöra dem.

Frivillig	Agens	Push-Faktorer	Pull-faktorer	Den gemensamma nämaren
Wester (Officer)	Överste Hazelius tal som framhävde skandinavismen och fosterlandskärleken påverkade och, motiverade Westers krigsdeltagande.	—	Inspirerad av skandinavistiska ideal och känslan av att delta i ett större syfte för nordisk samhörighet.	Westers beslut reflekterar en strävan efter mening och att vara del av något större än sig själv genom deltagandet i kriget.
Lindberg (Officer)	Följde noga politiken mellan Danmark och Tyskland; ser möjlighet att uppfylla en älsklingsidé.	Möjligtvis hans ekonomiska situation då det framgår att hans ekonomiska begränsningar hindrade honom från att delta på egen bekostnad.	Möjlighet till meriterande erfarenheter och att delta i en betydande historisk händelse.	Sökandet efter mening genom att förverkliga en ”älsklingsidé” och att skriva in sig själv i en historisk kontext.
N.E. Nyström (Läkare)	Moraliskt indignation mot Preussens handlingar och en ideologisk vilja att försvara Danmark.	—	Möjligheten att bistå sjukvården och göra en insats som läkare.	Deltagande visar på en vilja att lindra lidande och att finna en meningsfull tillvaro genom att hjälpa människor i nöd.
Werner (Läkare)	Påverkades av med det allmänna intresset för konflikten och den ideologiska kopplingen till nordisk samhörighet.	—	Äventyrlusta och önskan att utvecklas som kirurg genom praktisk erfarenhet i kriget.	Sökandet efter mening genom att utsätta sig för en prövande men utvecklande situation.
C.A. Nyström (Läkare)	Kände en upprördhet över Preussens agerande och en vilja att försvara de lidande, vilket drevs av moraliska övertygelser.	—	Möjlighet att hjälpa sårade och bedriva sjukvård, vilket gav personlig och yrkesmässig tillfredsställelse.	En strävan efter att ge sitt liv mening genom goda handlingar och att bidra till en större sak.

Ekholm (Officer)	Skandinavistiska ideal och en ideologisk vilja att bidra till ett "broderland" i fara.	—	Strävan efter karriärmöjligheter och erfarenhet, samt känslan av att göra något betydelsefullt.	Ekholms engagemang speglar en vilja att finna mening genom att stärka sin militära kompetens och agera utifrån skandinavistiska ideal.
-----------------------------	--	---	---	--

8. Resultatdiskussion

Den ovanstående framställningen kan tolkas som ett svar på studiens första frågeställning, då den klargör de bevekelsegrunder som de frivilliga angav i sina minnesberättelser för krigsdeltagandet.

Utifrån sammanställningen kan också den andra frågeställningen besvaras, vilken syftade till att tydliggöra huruvida det finns tydliga skillnader och likheter angående de motiv som läkare respektive officerare framställde som centrala för krigsengagemanget. Det visade sig att båda grupperna angivit vissa gemensamma drivkrafter, särskilt ideologiska övertygelser och meriterande erfarenhet framhölls som betydande motiv. För både officerare och läkare var skandinavismen och en känsla av moralisk skyldighet att stödja Danmark viktiga faktorer, vilket reflekterar ett starkt ideologiskt engagemang. Trots dessa gemensamma drag framträder också yrkesspecifika skillnader. Officerarna tycks i högre grad ha drivits av karriärambitioner och en önskan om ära, vilket ofta kopplades till deras uppfattning om äventyr och möjligheten att avancera i yrkeslivet. Ekholm och Wester är exempel på officerare som uttryckte ett starkt intresse för att utveckla sina karriärer och stärka sina meriter. För läkare, å andra sidan, var det framförallt den praktiska erfarenheten inom sjukvård och den möjlighet att hjälpa människor som stod i fokus. Läkare som N.E. Nyström och Werner framhöll sin vilja att bidra till det danska sjukvårdsarbetet som en av de viktigaste drivkrafterna, vilket kopplas till en mer humanitär och professionell motivation. Sammanfattningsvis kan man se att både läkare och officerare delade vissa gemensamma motiv, men att officerare i större utsträckning betonar karriärrelaterade drivkrafter, medan läkare i högre grad framhöll de praktiska och humanitära aspekterna av sitt engagemang.

Syftet med den tredje frågeställningen var att undersöka i vilken utsträckning de frivilligas motiv kunde kopplas till Ariellis teoretiska ramverk. Detta var komplicerat, eftersom minnesberättelserna inte alltid innehöll tillräckligt med detaljerad information om varje frivillig och dennes motiv. Detta ledde till att studieresultatet, i större utsträckning än som önskats delvis baserats på spekulation. Å andra sidan är det nog svårt att undvika, när det är avlidna individers motiv som ska undersökas.

Den främsta utmaningen i analysarbetet var att fastställa vilka frivilliga som borde hänföras till kategorin "Den gemensamma nämnaren." Detta beror främst på kategorins abstrakta karaktär, det är svårt att med säkerhet fastställa att de frivilliga uttryckt existentiella och underliggande drivkrafter, såsom en strävan efter en meningsfull livstillvaro och ett tydligt syfte. Trots dessa svårigheter har det kunnat konstaterats att samtliga frivilliga på något sätt uttryckt sig på ett sätt som passar inom kategorins ramar. "Den gemensamma nämnaren" har en bred förklaringskraft och inkluderar en mängd olika underliggande motiv som inte alltid uttrycks explicit. Som nämnts påpekar Arielli att kategorin, trots sin abstrakta natur, erbjuder en samlande förklaringskraft för de frivilligas motivationer, och mellan raderna går att antyda spår av den gemensamma nämnaren i samtliga minnesberättelser.

Vidare har de frivilligas minnesberättelser visat att deras motiv även kan hänföras till agens och pull-faktorer. De flesta uttrycker att de påverkats av någon typ av extern påtryckningskraft. De mest framträdande exemplet för det är Westberg, som tydligt skriver att han påverkats av Överste Hazelius tal. Citaten visar att samtliga frivilliga motiverades av faktorer som kan ses som pull-faktorer, så som möjligheten att få värdefulla erfarenheter och tjänstgöring, samt chansen att strida för de värderingar och ideal som de höll högt. Lindberg skiljer sig från de övriga frivilliga genom att han är den ende som antyder att hans engagemang delvis kan ha drivits av push-faktorer. I hans minnesberättelse framgår det att han var tvungen att ansöka om ett stipendium för att ha råd att delta som frivillig. Som officer erhöll han dock tjänstgöring i den danska armén, vilket innebar ekonomisk kompensation. Detta kan tolkas som att hans beslut att delta i kriget delvis grundades i möjligheten att undkomma en tillvaro där han upplevde att han inte hade tillräckliga ekonomiska resurser för att göra det han önskade.

9. Slutsats

Studien grundade sig i en övergripande fascination för svenskt frivilligt krigsdeltagande och en önskan att förstå de motiv som låg bakom individens beslut att aktivt delta i krig. Den genomförda analysen visade att både frivilliga läkare och officerare angav olika bevekelsegrunder för sitt engagemang. I vissa minnesberättelser framgår det tydligt att de frivilliga inte betraktade 1864 års dansk-tyska krig som "någon annans krig". De uttrycker en stark känslomässig involvering i konflikten och anser att det var moraliskt rättmätigt att stödja det skandinavistiska broderlandet Danmark. Vidare framkommer att de eftersträvade meriterande, yrkesmässiga erfarenheter genom sitt deltagande. Detta ligger i linje med tidigare forskning, då både Boox och Ericson Wolke identifierat skandinavismen och karriärsambitioner som tydliga drivkrafter för både läkare och officerare. Samtidigt nyanserar studien forskningen något. Detta genom nyttjandet av Ariellis

teoretiska ramverk, vilket underlättar en tydligare urskiljning av skillnaderna mellan officerarnas och läkarnas formulerade bevekelsegrunder för krigsdeltagandet. Som diskuterats i inledningen är det svårt att med säkerhet fastställa de verkliga bevekelsegrunderna bakom en individs beslut att delta som frivillig och minnesberättelserna ska inte betraktas som objektiva källor; tvärtom är de subjektiva framställningar av hur författarna önskade framstå. Detta gör dock minnesberättelserna särskilt värdefulla som studieobjekt för den som är intresserad av att förstå hur, i detta fall officerare och läkare, ville framställa sig själva och vilka argument de valde att använda för att motivera sitt beslut att riskera sina liv, i en konflikt som inte direkt berörde Sverige. Den sympati för Danmark som framgår i minnesberättelserna kan tolkas som en indikation på hur skandinavismen påverkade åtminstone en liten del av de svenska officerarna och läkarna. Om fler minnesberättelser analyseras skulle det vara möjligt att få en djupare förståelse för hur främst skandinavismen, men även andra drivkrafter influerade, större delar av den svenska officer- och läkarkåren.

10. Käll- och litteraturlista

10.1 Källmaterial

Ekholm, Gustaf Anton Desiré. *Under Dannebrog 1864. Skildringar och bref från en svensk frivillig* (Krigsarkivet, Stockholm, SE/KrA/0035:0193/1, vol. 1).

Lindberg, Otto. *Minnen och anteckningar öfver kriget i Danmark 1864. Med fyra kartor.* (Alingsås: J. D. Michelsen, 1867).

Lindberg, Julius Frans Otto. *Porträttfoto*, (Krigsarkivet, Stockholm, Fotografisamlingarna, Porträttsamling, monterad del, SE/KrA/0800/A:002/K 1/110, bildid: B0000798_00078).

Folkräkningar, *Sveriges befolkning*, (1880), Stockholm: Riksarkivet, Svensk Arkivinformation, familj nr. 1, s. 88, rad 19.

Nyström, Anton. *Anton Nyströms samling* (1959), Stockholms stadsarkiv, SE/SSA/0836, SSA/14852, Förteckning 836.

Nyström, Anton. *1842-1931: 1859-1929: en 70 års historia: personliga minnen och iakttagelser* (Stockholm: Bonnier, 1929).

Nyström, Nils. *Dr: Nils Nyström, resa till olika militära skanser i Danmark* (1864), Sundhetskollegium, Riksarkivet, Stockholm, SE/RA/420608/E, vol. E3C:4.

Werner, Anshelm. *Berättelse till Kongl. Sundhets-Collegium öfver undertecknad tjenstgöring i Danska armén under Dansk-Tyska kriget 1864* (1868), Sundhetskollegium, Riksarkivet, Stockholm, SE/RA/420608/, vol. E3C:5.

Wester, Axel Eduard. *Den Gamle Majorens minnen och intryck från Dansk-Tyska kriget år 1864* (1896), Krigsarkivet, Stockholm, SE/KrA/0035:0959/1, vol. 1

10.2 Elektroniska källor

HG-m. *"Nyström, släkter,"* Svenskt biografiskt lexikon. <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/8498> (Hämtad 2024-12-11).

Stockholms stad. "Stadsarkivets Bibliotek", Allers Familj-journal.

<https://ssa.mikromarc.se/Mikromarc3/web/detail.aspx?Id=67934&Unit=6471&db=ssa> (Hämtad 2024-12-20).

10.3 Litteratur

Arielli, Nir. *From Byron to bin Laden: a history of foreign war volunteers*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2018.

Boox, Mikael. "Svenska frivilliga till Danmark: Kringen 1848-1850 och 1864." *Militärhistorisk tidskrift*, 2004.

Bergström, Göran, & Boréus, Kristina. "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys." I *Textens mening och makt*, 4 uppl., red. Göran Bergström & Kristina Boréus. Lund: Studentlitteratur AB, 2019.

Ericson, Lars. *Svenska frivilliga*. Lund: Historisk Media, 1996.

Hillström, Magdalena, & Sanders, Hanne. "Inledning." I *Skandinavismen: en rörelse och en idé under 1800-talet*, red. Magdalena Hillström & Hanne Sanders. Stockholm: Makadam förlag, 2014.

Ericson, Wolke, Lars. *Svenskar i krig för Danmark 1848-1864*. Lund: Historiska Media, 2022.

Gustafsson, Tomas, & Nilsson, Peter M. "De svenska och norska frivilliga läkarna i dansk-tyska kriget 1864." *Svensk medicinhistorisk tidskrift*, vol. 13, nr 1, 2009.

10.4 Elektronisk litteratur

Samuelsson, Jan. "Rysslands invasion av Ukraina, 678 frivilliga svenskar strider i Ukraina", *Svenska Dagbladet*, 2022-03-25.

<https://www.svd.se/a/y4M04E/678-frivilliga-svenskar-strider-i-ukraina>. (Hämtad 2024-11-14).

Stockholms stad. Sjukhus och vårdinrättningar, Stockholm Stad.

<https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/stockholms-sociala-historia/sjukhus-och-vardinrattningar/>. (Hämtad 2024-12-29).